

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Адреса: Студентски трг 1, 11000 Београд, Република Србија
Тел.: 011 3207400; Факс: 011 2638818; E-mail: officebu@rect.bg.ac.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКИ ОМБУДСМАН

30.10.2015

12624

612-3990/2-15

Проф. др Војиславу Јелићу,
декану Филозофског факултета
Универзитета у Београду,
Чика Љубина 18-20, 11000 Београд

Поштовани господине декане,

Поступајући по притужбама две супротстављене групе чланова Већа Одељења за историју Филозофског факултета, након обављених разговора са представницима обе групе, преписке са Вашим претходником и Вама, разговора са Вама и извршеног увида у релевантне правне акте и документацију која ми је достављена (напомињем да нисам имао прилике да извршим увид у персоналне досијее истраживача који су учествовали у поступку избора управника Одељења за историју на седници Већа Одељења за историју одржаној 3. септембра 2015. године, као и у записник са те седнице), достављам Вам мишљење о релевантним правним питањима.

Напомињем да улога универзитетског омбудсмана предвиђена чланом 59. Статута Универзитета у Београду („Гласник Универзитета у Београду“, бр. 186/2015) и Правилником о раду Универзитетског омбудсмана („Гласник Универзитета у Београду“, бр. 156/2010) не подразумева пресуђивање у спорним ситуацијама, већ пре свега помоћ у изналажењу најбољих решења која ће омогућити поштовање права и интереса чланова универзитетске заједнице. А у овом случају у питању су интереси свих запослених и на други начин ангажованих на Одељењу за историју, студената историје и целог Филозофског факултета.

Прво правно питање које се поставља је питање учешћа истраживача у поступку избора управника одељења.

Треба најпре констатовати да важећи Статут Филозофског факултета дефинише и састав одељења и састав већа одељења и да се та два састава не поклапају. Наиме, чланом 182. став 3. прописано је: „Одељење чине наставници, сарадници, истраживачи, стручни сарадници и библиотекарџи.“ А члан 239. став 1. предвиђа: „Веће одељења чине наставници и сарадници одељења.“

Међутим, код расправљања и одлучивања о неким питањима у раду Већа одељења учествују и истраживачи, а код неких и стручни сарадници и библиотекарџи. Учешће истраживача је, чланом 239. став 5, предвиђено код одлучивања о питањима из члана 239. став 4. алинеја 2, 17, 18. и 22. Статута. Учешће истраживача, стручних сарадника и библиотекарџа у раду већа одељења је предвиђено код избора управника одељења, и то чланом 184. став 3. Статута који гласи: „Управника бира веће одељења, а његов избор потврђује Веће. У избору управника учествују и истраживачи, стручни сарадници и библиотекарџи.“ Коначно, чланом 239. став 2. Статута је предвиђено да при расправљању и одлучивању о неким питањима од непосредног интереса за студенте у раду већа одељења учествује и одређени број студентских представника.

У цитираној одредби члана 184. став 3. Статута, која је релевантна за ситуацију којом се бавимо, експлицитно је и јасно речено да истраживачи, стручни сарадници и библиотекарџи учествују у избору управника одељења у оквиру већа одељења и таква одредба не подлеже никаквом тумачењу у складу са правилом *in claris non fit interpretatio*.

Поставља се питање на које се истраживаче односи одредба члана 184. став 3. Статута. Јасно је да су то они истраживачи који припадају кругу лица која, према члану 182. став 3. Статута, чине дато одељење (у конкретном случају Одељење за историју).

Члан 153. Статута регулише, у ставовима 1-3, која су звања истраживача (истраживач-приправник, истраживач-сарадник, научни сарадник, виши научни сарадник и научни саветник) и врсте истраживача (истраживачи са истраживачким звањем, у које спадају истраживач-приправник и истраживач-сарадник, и истраживачи са научним звањем, у које спадају научни сарадник, виши научни сарадник и научни саветник) и упућује, у ставовима 6. и 7, на норме које треба примењивати у погледу начина и услова за избор истраживача у звања. Само истраживачи бирани у наведена звања могу бити чланови одељења према члану 182. став 3. Статута и учествовати у избору управника одељења према члану 184. став 3. Статута.

Члан 153. став 4. и 5. односе се на лица која нису изабрана у наведена истраживачка звања, али која врше истраживачке послове у одговарајућој научној јединици. Та се лица не могу сматрати истраживачима (они, у смислу одредаба закона којим се уређује научноистраживачка делатност, могу имати следећа звања: стручни сарадник, виши стручни сарадник и стручни саветник).

Према члану 153. став 6. и члану 154. Статута, истраживачи се налазе у радном односу са Факултетом (са Факултетом једино и могу, јер само он има статус правног лица). Члан 153. став 6. говори о „заснивању радног односа“ истраживача, а члан 154. предвиђа да „декан закључује уговор о раду са лицем изабраним у звање истраживача, на време утврђено у складу са законом“. Према члановима 30-33. Закона о раду („Службени гласник Републике Србије број 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 и 75/2014“), који се односе на уговоре о раду, овом врстом уговора се заснива и регулише радни однос послодавца са запосленим (који може бити на одређено и неодређено време). Да би били обухваћени члановима 182. став 3. и 184. став 3. Статута, истраживачи треба дакле да буду у радном односу са Факултетом. Њихова веза са датим одељењима, из које проистиче чињеница да су они чланови тих одељења у складу са чланом 182. став 3. Статута, не састоји се у томе што су они са одељењем закључили уговор о раду, јер је то и немогуће, будући да одељења немају статус правног лица. Та веза је условљена садржином њиховог ангажмана и она треба да буде јасно и недвосмислено исказана у уговору о раду или у другом званичном документу.

Права и обавезе истраживача регулисани су чланом 165. Статута.

Како нисам имао увид у записник са седнице Већа Одељења за историју одржане 3. септембра 2015. године, из кога би могло да се види ко је био и гласао на тој седници, у персоналне досијее истраживача који су учествовали у раду Одељења на тој седници, као ни у друге документе који би евентуално садржали релевантне информације, ја не могу да се изјасниом о томе да ли ти истраживачи испуњавају наведене услове, пре свега услов јасне и недвосмислене повезаности са Одељењем за историју, што би морало јасно да проистиче било из уговора о раду било из неког другог званичног документа.

Следеће питање које се поставља је питање да ли би се истраживачи, уколико би испуњавали наведене услове за учешће у раду датог већа одељења приликом расправе и гласања о избору управника одељења, били урачунати у број присутних код одређивања кворума.

Базично правило везано за кворум код колективних тела је да се кворум код одлучивања о одређеном питању одређује у односу на укупан број лица која имају право да учествују у гласању, уколико није друкчије одређено. Дакле, и истраживачи који би испуњавали наведене услове за учешће у расправи и гласању приликом избора управника одељења били би урачунавани у укупан број у односу на који се одређује кворум, под условом да није друкчије прописано. Дакле, остаје једино да се утврди да ли је друкчије прописано.

У Статуту Филозофског факултета питањем кворума у раду стручних органа Факултета, укључујући и већа одељења, бави се члан 228. Након набрајања стручних органа и бављења кворумом и начином одлучивања у Наставно-научном и изборном већу, овај члан у ставу 4. говори о осталим стручним органима у које спадају и већа одељења (то су: веће одељења, веће катедре, веће наставне јединице и веће научне јединице). Тај став гласи: „Остали стручни органи из става 1. овог члана могу да раде ако је присутно више од половине укупног броја чланова, а одлуке доносе већином гласова присутних чланова.“ Како цитирана одредба члана 228. став 4. Статута говори о „више од половине укупног броја чланова органа“ као неопходном кворуму за рад и како 239. став 1. предвиђа да „веће одељења чине наставници и сарадници одељења“ могао би се на први поглед извући закључак да се кворум рачуна као више од половине наставника и сарадника са датог одељења. Међутим, иако члан 184. став 3. не говори о истраживачима, стручним сарадницима и библиотекарима као о члановима већа одељења (макар и у проширеном саставу), већ само наводи да они „учествују учествују у избору управника“ (наравно кроз учешће у расправи и гласању), чињеница да други део реченице из члана 228. став 4. Статута каже да органи у које спадају и већа одељења „одлуке доносе већином гласова присутних чланова“, говори о томе да се у том ставу реч „члан“ односи на све оне који о датом питању имају право да гласају, па у том смислу треба разумети и први део исте реченице у коме се каже да органи о којима је реч „могу да раде ако је присутно више од половине укупног броја чланова“. Дакле, да би се сматрало да постоји кворум за рад већа одељења, потребно је да је присутно више од половине оних који имају право да учествују у одлучивању по датој тачки дневног реда на седници већа одељења, а код избора управника то су наставници, сарадници, истраживачи, стручни сарадници и библиотекари. Наравно, они који су чланови датог одељења, у складу са чланом 182. став 3. Статута (а напред смо видели које услове треба да испуњава неко лице да би могло да се сматра истраживачем који је члан неког одељења).

Следеће питање које се поставља је када се може поставити питање постојања кворума. Ово питање се на једнак начин решава и када веће одељења ради и одлучује у свом редовном саставу (из члана 239. став 1. Статута, дакле у саставу који чине наставници и сарадници) или у посебним одредбама Статута прописаним проширеним саставима (поред члана 184. став 3, проширени састав већа одељења је, као што смо напред навели, предвиђен и одредбама члана 239. став 2. и став 4. алинеја 2, 17, 18. и 22. Статута). Овим питањем се Статут не бави, већ се у пракси функционисања већа одељења и других органа који немају своје пословнике сходно примењују одредбе Пословника Наставно-научног већа Филозофског факултета у Београду. Члан 13. став 1. тог документа предвиђа да „председник Већа на почетку седнице ... утврђује да ли постоји кворум за рад“, у ставу 2. је предвиђено да се „кворум ... може утврђивати и у току седнице, на захтев члана Већа, који изрази сумњу у постојање кворума, или ако председник Већа оцени да је потребно проверити постојање кворума“, док је у ставу 4. предвиђено да се „питање кворума може ... поставити искључиво пре гласања“. Ове одредбе одговарају иначе уобичајеној пракси која постоји у колегијалним телима у различитим областима и на различитим нивоима.

Овде треба истаћи да је старање о постојању кворума и постављање питања провере његовог постојања не само право председавајућег, у случају већа одељења управника одељења, већ и једна од његових важних обавеза из оквира шире обавезе старања о ваљаном одвијању седнице тела којим председава. Чак и када су у питању чланови већа, не ради се само о праву да поставе питање кворума, већ и о обавези да реагују ако посумњају у постојање кворума. Имајући у виду ову чињеницу, цитирана одредба става 4, којим је предвиђено да се питање кворума може поставити само пре гласања, има двојако објашњење. Најпре, постоји потреба за ефикасним радом већа на седници, што би било доведено у питање отварањем могућности накнадних провера постојања кворума, са свим застојима које би таква могућност повлачила. Осим тога, како је старање о постојању кворума не само право већ и обавеза пре свега председавајућег, а и чланова већа, онда пропуштање да се благовремено постави питање постојања кворума представља кршење те обавезе, па би давање права на накнадну проверу постојања кворума било у супротности са правилом да из неправда не може настати право – *ex iniuria ius non oritur*. Укратко, забраном накнадног постављања питања постојања кворума доприноси се ефикасном раду већа и спречава манипулисање могућношћу постављања питања кворума.

Међутим, правило да се питање постојања кворума може поставити само пре гласања не значи и то да у случају да из документације, попут записника са седнице, образложења одлука и слично, јасно проистиче да кворума није било приликом гласања, та евидентна чињеница мора да остане занемарена, тј. да се ствара фикција да је кворума било и онда када га очигледно није било. Како би у таквој ситуацији пропуштање благовремене провере и констатације непостојања кворума било последица непоштовања напред наведене обавезе пре свега председавајућег, а затим и чланова већа да благовремено воде рачуна о постојању кворума, конституисање права да се сматра да је кворума било иако је евидентно да га није било такође би било у супротности са правилом *ex iniuria ius non oritur*.

Горе наведено је апстрактан приказ и тумачење релевантних норми. Поред тога што у недостатку увида у персоналне досијее истраживача, записник са седнице Већа Одељења за историју Филозофског факултета од 3. септембра 2015. године и друге релевантне документе нисам у стању да закључим која лица су имала право да учествују у раду Већа Одељења приликом избора управника Одељења, без увида у записник са те седнице и/или образложене одлуке са ње и друге евентуалне документе нисам у стању ни да констатујем да ли је постојао кворум при одлучивању о било ком питању са те седнице.

Поштовани господине декане, у нади да ће горње мишљење о релевантним правним питањима бити од користи за превазилажење неспоразума насталих на Одељењу за историју Филозофског факултета, остајем Вам на располагању за допуну овог мишљења и конкретним закључцима након увида у потребну документацију и за покушај изналажења компромисног решења. Оно што буди оптимизам је чињеница да су у разговору са мном представници обе стране показали веома јасну и искрену жељу да се проблеми реше и да Одељење за историју настави да успешно функционише и остварује своју мисију на онај начин и са оним успехом како је то током претодних деценија чинило.

Примите, господине декане, изразе мог најдубљег поштовања.

У Београду, 28. октобра 2015.

Универзитетски омбудсман

проф. др Бранко М. Ракић